

«— Tyve forskere kan
hevde norsk suvereni-
tet på Svalbard like
godt som driften av
kullgruvene.»

SVALBARDEKSPERT WILLY ØSTRENG
TIL NATIONEN

Innhold:

– Bli kritisk

– Vi må ha mer kunnskap om hvilke negative konsekvenser genteknologi kan gi for natur og mennesker. Det mener forskerne som står bak et ny-opprettet institutt i Tromsø som skal drive kritisk genforskning.

• side 6

– Bli grønn

– Bedrifter som vil overleve, må bli miljøvennlige, sier Alan Knight i den britiske salgsgiganten B&Q.

• side 8

– Bli bilfri

Byplanlegger Gustav Nielsen mener handelsstanden må satse på gågater og trivelige handelsområder, framfor tilgjengelighet og parkeringsplasser.

• side 9

– Bli medlem

530 nye medlemmer fikk Natur og Ungdom da de gikk ut og spurte ungdom direkte om de ville bli medlem.

• side 11

Vil bygge ut i nasjonalpark

Skaper strid: Kjosnesfjorden Kraftverk ønsker å bygge ut innenfor nasjonalparkgrensene i Jostedalsbreen Nasjonalpark. (illustrasjonsfoto Jan Arve Dale/Samfoto)

Jostedalsbreen nasjonalpark kan bli berørt av kraftutbygging i Jølstravassdraget. Kjosnesfjorden kraftverk, som står bak planene, mener grensene til nasjonalparken kan justeres slik at utbyggingen kan gjennomføres.

— Uhørt, mener Naturvernforbundets nestleder Erik Solheim. Han mener Stortingets vedtak om å opprette nasjonalparken ikke åpner for å endre grensene. Norges vassdrags- og energiverk anbefaler ikke tillatelse til kraftutbygging.

• side 3

Diesel kan gi krybbedød

Tilfeller av krybbedød er ti prosent høyere i områder med høy konsentrasjon av sot og mikropartikler fra diesel-forurensning enn i områder med

lav konsentrasjon, viser amerikansk undersøkelse. Norske eksperter mener dette bør undersøkes nærmere.

• side 4

Grønnere vind fra sentrum?

Mange forventer en grønnere kurs fra en ny sentrumsregjering. N&M Bulletin har sett nærmere på hvordan sentrumspartienes miljøpolitikk kan bli.

• side 5

Natur & miljø Bulletin
 utgitt av Norges Naturvernforbund

Redaktør (konst.):
Jens Petter Toldnæs.

Redaksjon: Siri Lehne Nilsen, Audun Garberg, Kristian Jahre.

Adresse: Postboks 6891
St Olavs plass, 0130 Oslo.
Tlf: 22 99 33 00.
Faks: 22 99 33 10.
Direkte: 22 99 33 + 71 (Toldnæs),
72 (Nilsen), 74 (Garberg),
22 (Jahre)
E-post: redn@sn.no

Neste utgave: 16.10.1997.

Abonnement: 199/år
(privatpersoner), 500/år
(bedrifter)

Annonser: Tlf: 22 71 92 20.
Faks: 22 71 92 38.

Trykking: Gan Grafisk. Trykket
på 100% resirkulert papir.

Norges Naturvernforbund:
Samme postadresse som N&M
Bulletin. Web:
http://www.ngo.grida.no/naturvern
E-post: naturvern@naturvern.no

norsk fagpresse®

Veldig viktig vekst

I forrige nummer skrev N&M Bulletin om Miljøheimevernet, som med sine 85 000 deltagere, brukbar økonomi og jevn vekst markerer et unntak i miljøbevegelsen om dagen. I denne utgaven finnes det nye solskinnshistorier fra henholdsvis Natur og Ungdom og Regnskogsfondet.

Natur og Ungdom har, som ved underskriftskampanjen mot gasskraftverk, vist at de er norgesmestre i mobilisering. Det de vil får de til. De siste to ukene har organisasjonen økt medlemsmassen med ti prosent ved å satse intensivt på verving i to byer - Bergen og Trondheim. Det er imponerende - kort og godt. Natur og Ungdom har ved gjentatte anledninger i sin tredveårige historie vist at det ikke er størrelsen, men kvaliteten på organisasjonen, som teller når viktige miljøsaker skal markeres og vinnes. Det er likevel grenser for hvor liten en organisasjon kan bli før den mister sin slagkraft. Det er lett å forstå, men det kan likevel være vanskelig å gjøre noe med når det går utforbakke. Med sin suverene forakt for såvel gasskraft som tyngdekraft er Natur og Ungdom et eksempel for resten av miljøbevegelsen.

En tredje miljøorganisasjon, Regnskogsfondet, er i år med på Operasjon Dagsverk. Dugnaden vil sansynligvis bringe indianerne i Amazonas et tosifret antall millioner kroner til hardt tiltrengte skole- og utdanningsprosjekter. Den lille internasjonale organisasjonen på Grünerløkka har nok engang bevist at fordums suksesser med såvel fjorårets TV-aksjon som tidligere Operasjon Dagsverk ikke har vært tilfeldige.

På tross av departementer og direktorater som skal tale naturens sak; miljøorganisasjonene er viktige. Ikke minst når interessen for miljøspørsmål synes å være nede i en bølgedal. Organisasjonene vil alltid kunne levere premisser og gå foran der det offentlige ikke tør. Miljøbevegelsen har i tillegg evnen til å tape en sak og da - for så å bli tilkjent seieren i ettertid. Det kan synes bittert, men gjør motstanderne mer lydhøre ved senere anledninger. Motgang gjør sterk.

Miljøheimevernet, Natur og Ungdom og Regnskogsfondet er så forskjellige som tre miljøorganisasjoner kan bli. Hver på sin måte viser de likevel at det er ikke bare er liv i miljøbevegelsen - det er nytt liv. Det er bra ettersom det er et hav av utfordringer som gjenstår. ■

Gi bort N&M Bulletin!

For under 200 kroner kan du gi bort en gave som er aktuell, dumper ned i postkassa 26 ganger i året og bidrar til å holde oppe søkelyset på natur- og miljøspørsmål i Norge. Nyttigere gavetips får du ikke!

Når du sender inn kupongen under, returnerer vi et gavekort til deg, samt en innbetalingsblankett. Abonnementet løper fra første utgave etter at innbetalingen er registrert.

JA, jeg vil gi bort et gaveabonnement på N&M Bulletin!

Givers navn: _____

Adresse: _____

Postnr. /sted: _____

Jeg vil gi abonnementet til:

Navn: _____

Adresse: _____

Postnr. /sted: _____

Sendes til: N&M Bulletin, Boks 6891 St Olavs plass, 0130 Oslo

Får jakte storfugl med armbrøst

En svensk jeger har fått Naturvårdsverkets tillatelse til å jakte tiur og orrfugl med armbrøst, melder bladet Jaktmarker & Fiskevatten. Avgjørelsen har fått hard kritikk fra politiet og det svenske jegerforbundet.

Årsaken til den unike dispensasjonen er at mannen har en hørselsskade som gjør ham ekstremt følsom for høye lyder. I likhet med Norge, er det vanligvis bare lov å jakte med kuttetrevne våpen i Sverige. ■

Vil bygge ut i nasjonalpark

Kjøsnesfjorden kraftverk vil bygge ut Jølstravassdraget kloss opptil og delvis inne i Jostedalsbreen nasjonalpark. Kraftverket innrømmer selv at utbyggingen kan bli konfliktfylt.

N&M Bulletin
AUDUN GARBERG

Kraftverket har nå levert en melding om den planlagte utbyggingen. Utbyggingen vil gi en årsproduksjon på 245 gWh, drøyt halvparten av Alta-utbyggingen.

Vil endre nasjonalparken

Enkelte av vanninntakene vil ligge innenfor grensen til Jostedalsbreen nasjonalpark. Kraftverket vurderer også regulering av Vidunderdalsvatnet på grensen til nasjonalparken.

— I forarbeidet til nasjonal-

parken ble det sagt at grensene skal justeres slik at utbyggingen kan gjennomføres, sier administrerende direktør Per Storegjerde, i Sunnfjord energi som har aksjemajoriteten i Kjøsnesfjorden kraftverk.

— Dette er uhørt og må ikke komme på tale, sier Erik Solheim. Solheim er nestleder i Naturvernforbundet og bor i Førde. Han mener Stortingets vedtak om å opprette nasjonalparken ikke åpner for å endre grensene.

Konfliktfylt

Utbyggingen kan være konflikt-

fylt ut fra hensynet til landskap og miljø, skriver kraftselskapet i sin beskrivelse av planene.

«Friluftslivet er vurdert å bli påvirket i stor grad. Områdene rundt Jostedalsbreen er mye brukt av fotturister, skiløpere og brevandrere», står det i meldingen til kraftselskapet.

Også de delene av utbyggingen som ligger utenfor nasjonalparken vil virke negativt inn, mener Solheim:

— Reguleringsmagasin, inntak og anleggsvei vil gi betydelige inngrep i høyfjellsnaturen nær nasjonalparken. Det er ikke mulig å gjennomføre denne utbyggingen uten negative konsekvenser for Jostedalsbreen nasjonalpark.

— Trenger energien

Storegjerde påpeker at naturinngrepene er redusert i forhold til tidligere planer.

— Vi prøver å ta så store naturhensyn som mulig. Vi bør

også tenke på at alternativet er gass og kull. I fjor var vi på hekta til å få strømrasjonering. Skal vi være attraktive for næringsetablering må vi ha sikkerhet for levering, sier Storegjerde.

Solheim har hørt dette argumentet før, og oppfordrer kraftverket til å forkaste planene til fordel for et biobrenselanlegg i Førde.

Nel fra NVE

I sommer anbefalte Norges vassdrags- og energiverk at det ikke blir gitt tillatelse til regulering av Trollebotvatn i Jølster kommune. Årsaken var at vannet ligger innenfor Jostedalsbreen Nasjonalpark.

Når meldingen nå er levert, er neste skritt konsekvensutredning og deretter konsesjonsbehandling. Dersom det blir gitt konsesjon kan utbygging starte i 1999, og verket kan stå ferdig i år 2002. ■

Forsinket forbud mot avfallseksport

Bare Norge, Finland og Luxembourg har godkjent totalforbudet mot eksport av giftig avfall til u-land. Dermed vil Basel-konvensjonen ikke tre i kraft som planlagt.

N&M Bulletin
AUDUN GARBERG

Fra første januar 1998 skulle det vært totalforbud mot eksport av farlig avfall fra land i OECD til land utenfor OECD. Basel-konvensjonen trådte i kraft i september 1995. Da ble eksport av farlig avfall til land utenfor OECD forbudt. Avfall til resirkulering og gjenbruk skulle forbys fra januar 1998, men nå sprekker timeplanen. Bare Norge, Finland og Luxembourg har til nå ratifisert (godkjent) avtalen. Konvensjonen trer først i kraft tre måneder etter at 70 land har ratifisert den.

Avventer

— Vedtaket om forbud mot eksport av farlig avfall var enstemmig. Men debatten viste at uenigheten likevel var stor, sier avdelingsdirektør Ellen Hambro i Miljøverndepartementet.

6. - 10. oktober skal partene i Basel-konvensjonen møtes i Malaysia. På partsmøtet blir det bestemt hvilke typer avfall som omfattes av konvensjonen.

— Mange land avventer dette partsmøtet før de ratifiserer. Det er nok også noen som hele tiden har vært skeptiske til avtalen og derfor ikke har ratifisert den ennå, sier Hambro.

Australia og Japan er blant de landene som argumenterte mot et totalforbud, og ønsker mulighet for å inngå spesialavtaler enkeltland i mellom. Hambro regner imidlertid med at de fleste land vil ratifisere avtalen etter møtet i Malaysia.

Israel og Monaco

Israel og Monaco har søkt om å få samme status som OECD-landene - forbud mot eksport av farlig avfall til land utenfor

OECD, men tillatelse til innbyrdes handel. Lilleputtstaten Monaco utløser neppe noen strid, landet vil sannsynligvis bli tatt opp på grunn av sin geografiske plassering. Israels status er derimot omstridt. Hambro varsler at Norge vil gå mot at landet får samme status som OECD.

— En utvikling i retning av at stadig flere land kommer inn gir et større område å eksportere til. Dette vil kunne utvanne konvensjonen, sier Hambro. ■

Fiskeslo verdt milliarder

Norske fiskere er nødt til å utnytte hele fisken, som farse, hode, magesekk og lever, for å møte stadig økt konkurranse om ressursene og sterkere prispress. Det mener Stiftelsen Rubin (Resirkulering og utnyttelse av

organiske biprodukter i Norge).

Det kastes over 250 000 tonn biprodukter fra norske fiskebåter hvert år. Rubin mener dette har potensial for å skape verdier i milliardklassen. ■

Forurensning kan gi krybbedød

Amerikanske forskere mener det er en sammenheng mellom krybbedød og forurensning. Svært interessant, mener norske eksperter.

N&M Bulletin
KRISTIAN JAHRE

Tilfeller av krybbedød er ti prosent høyere i områder med høy konsentrasjon av sot og mikropartikler fra dieseldrevne kjøretøyer enn i områder med lav konsentrasjon.

Det mener forskere fra «US Environmental Protection Agency and the National Center for Health Statistics» i Maryland, USA å kunne påvise. Forskerne har studert fire millioner babyer i 86 amerikanske byer - født i perioden mellom 1989 og 1991. Undersøkelsen er beskrevet i bladet Environmental Health Perspective.

Kan være alvorlig

— Dette er veldig interessant. Hvis undersøkelsen er riktig, er det alvorlig, sier Ola Didrik Saugstad. Han er professor i barnesykdommer ved Rikshospitalet.

Saugstad forteller at forurensning generelt har blitt diskutert i forbindelse med krybbedød, men at det ikke er trukket noen konklusjoner.

Også professor Torleiv Ole Rognum ved rettsmedisinsk institutt på Rikshospitalet tror luftforurensning kan ha noe å si. Rognum er en av pionérene innen krybbedødsforskning i Norge.

— Miljøet som omgir barna

er svært viktig. Det er interessant å se hva barna puster inn og hva de får i seg av forurensning, sier han.

Dramatisk nedgang

Sigarettøyking hos mor og barnets liggestilling regnes for å være de viktigste risikofaktorene for krybbedød. Avsløringene av dette har ført til dramatisk nedgang i antall krybbedødsfall. I 1989 døde 142 barn i krybbedød i Norge. Nå har tallet ligget stabilt på omlag 35 i året de siste fire årene.

— Nedgangen kom etter at man begynte å legge barnet på ryggen i stedet for magen. Dessuten røyker gravide kvinner mindre, sier Saugstad.

Må forske mer

Selve årsaken til krybbedød er imidlertid ennå ukjent, og Rognum mener det er mye forskning som gjenstår.

— Undersøkelser har vist at

▼ fakta

Krybbedød er betegnelsen på plutselig, uventet og uforklarlig spedbarnsdød.

Omlag 35 barn dør årlig i krybbedød i Norge.

barn som har dødd av krybbedød har hatt surstoffmangel, og at kroppens immunsystem har reagert mot et eller annet. Hva vet vi ikke, men vi kan ikke utelukke sot og luftforurensning, sier han.

— Mest sannsynlig er krybbedød en kombinasjon av ytre forhold og arvestoffer. Ved å ta bort noen ytre påkjenninger, som luftforurensning, vil vi sannsynligvis kunne berge en del unger. Dette er imidlertid hypoteser vi må jobbe mer med, sier Rognum. ■

Vil bestemme hvor mølla skal stå

Vindmøller må stå der det er mye vind. Det betyr at de blir svært synlige. Nå vil Rogaland fylkeskommune diskutere hvor vindmøllene skal plasseres.

N&M Bulletin
KRISTIAN JAHRE

Vindmøller er ikke lenger Petter Smart-prosjekter for spesielt interesserte. I Rogaland får idealistene selskap av stadig flere tunge aktører som ønsker å utnytte vindkraft. Fylkeskommunen har derfor invitert forskjellige interesser for å lage retningslinjer for hvor vindmøller kan stå.

— Det er gledelig at flere og flere vil utvinne vindkraft, men utviklingen bør være kontrollert. Tida er nå moden for å komme sammen med utbyggere, naturvernere og andre interesser for å

se hvor det kan være gunstig å plassere vindmøller, sier planlegger Kjell-Ove Hauge i Rogaland fylkeskommune.

Hauge ønsker å kartlegge to ting: Hvor er det rent teknisk mest gunstig å plassere vindmøller? Og hvor er det estetisk og landskapsmessig best?

I slutten av oktober samles alle vindmølleinteresserte i Rogaland for å diskutere dette.

— Alle må med

— Naturligvis må vindmøllene stå der det er mye vind. Det betyr at de må plasseres steder det ikke er så mye som skjuler dem. Møllene er store konstruksjoner,

og mange er skeptiske til store ruvende vindmølleparker. Spørsmålet er om vindmøllene bør klumpes sammen eller om de skal spres utover, sier Hauge.

Han understreker at dette er ting man må finne ut av i fellesskap. Det er derfor svært viktig at alle involverte deltar i diskusjonen.

Naturvernere jubler

— Vi roper hurra. Dette er en sak vi har jobbet med lenge. Nå prøver endelig fylket å gripe ondet ved roten. Hittil har vi ikke hatt klare regler for hvor og hvordan vindmøller skal plasseres. Holdningene har vært at kommunene selv måtte finne ut av dette. Det ville blitt helt feil, sier Ingvald Erga, fylkessekretær i Naturvernforbundet i Rogaland. Erga har selv en vindmølle på eiendommen sin. ■

Kina tredobler energiforbruket

Kina vil tredoble sitt energiforbruk innen år 2020, spår Verdensbanken i rapporten «China 2020».

I dag dekker kineserne 75 prosent av sitt energiforbruk med kull, 17 prosent med olje og seks prosent med vannkraft, skriver avisen Information.

Verdensbanken forventer at forbruket av energi vil stige med fire-fem prosent i året. Dersom kinesisk industri brukte energien like effektivt som i OECD-landene ville Kina klare seg med et kullforbruk 15-20 prosent under dagens.

Et annet stort miljøproblem er vannforurensning. Befolkningen i byene har økt med over 200 millioner fra 1978 til 1995. Men under 20 prosent av spillvannet fra husholdningene blir renset. ■

Grønnere kurs fra sentrum?

Sentrumspartiene er ikke like vekstorienterte som Arbeiderpartiet. I tillegg har de miljøbevisste velgere i ryggen. Blir det grønnere kurs fra en slik regjering?

N&M Bulletin
AUDUN GARBERG

— Sentrumspartiene har tradisjonelt ikke vært så vekstorienterte som Arbeiderpartiet og Høyre, påpeker Frode Berglund ved Institutt for samfunnsforskning i Oslo. Ian får støtte av Heidi Sørensen, leder i Naturvernforbundet:

— Tidligere har de mest utbyggingskåte hatt regjeringmakten. Og argumentet har ofte vært at vi «må», ikke at vi vil. Slik kan man bare argumentere når man sitter i regjeringssposisjon, sier Sørensen. I saker der de tre partiene er uenig tror hun likevel dagens politikk blir videreført.

Dagsorden

En viktig nøkkel til regjeringens innflytelse er at den bestemmer

hvilke saker som settes på dagsorden. I saker som utbygging av Øvre Otta og Snøhvit-feltet bestemmer regjeringen selv når og om sakene skal fremmes for Stortinget. Riktignok har Stortinget har også mulighet til å få saker opp til behandling ved å legge frem egne forslag.

Støtte fra egne velgere

Bestemmer regjeringen seg for å føre en mer miljøbevisst politikk, kan den regne med støtte fra egne velgere.

— Det har vist seg ganske lenge at Venstres velgere er svært miljøbevisste. De er ofte mer positive til vern enn SVs velgere. Senterpartiet har etter hvert kommet etter, men har et problem med primærnæringene. Og Kristelig folkepartis velgere er stort sett positive til miljø, sier Berglund. ■

Klare miljøkrav til Bondevik

Vil Kjell Magne Bondevik sende politistyrker for å fjerne miljøaktivister fra gasskrafttomta i Øygarden? Det blir resultatet dersom en ny regjering ikke stanser gasskraftverkene, sier Heidi Sørensen, leder i Naturvernforbundet.

Regjeringen må skrinlegge de to planlagte gasskraftverkene, krever Naturvernforbundet.

— Hvis det blir bygd gasskraftverk, vil en justisminister fra sentrum lede aksjonene mot miljøaktivister. Det bør regjeringen tenke over, sier Sørensen.

Sørensen mener den nye regjeringen må endre Norges mandat til de internasjonale klimaforhandlingene. Norge må fra-vike kravet om at vi skal ha mulighet til å øke utslippene og vi må si nei til differensierte mål - at landene får forskjellige reduksjonsmål, krever Sørensen.

— Norge må gå inn for forpliktende utslippsreduksjoner, minst på linje med hva EU har gjort.

Naturvernforbundet kan akseptere at det åpnes for «fel-

les gjennomføring» det vil si at et land kan øke sine utslipp, mot å redusere dem tilsvarende i andre land. Men Sørensen stiller ett krav: Denne «handelen» må foregå mellom de i-landene som har forpliktet seg til å redusere utslippene av klimagasser.

Krav og forslag

I tillegg til klimapolitikken har Naturvernforbundets leder seks oppfordringer til regjeringen:

- Lag en jordvernplan for Norge.
- Si nei til gen-modifiserte produkter som er antibiotika-resistente, insekts-resistente, eller tåler sprøytemidler.
- Si nei til patent på liv.
- Satsningen på kollektivtrafikk må bli større.
- Skrinlegg regionsfelt Østlandet.
- Strengere krav til luftkvalitet. ■

Sentrumspartiene er ikke like vekstorienterte som Arbeiderpartiet. I tillegg har de miljøbevisste velgere i ryggen. Blir det grønnere kurs fra en slik regjering?

N&M Bulletin forsøker her å gi svar på hvilken politikk en sentrumsregjering vil føre på noen områder.

Gasskraft

Sentrumspartiene er mot de planlagte gasskraftverkene.

Status: Har lovet stortingsmelding om resultatet av klimaforhandlingene. Da vil spørsmålet om bygging av gasskraftverkene bli behandlet av Stortinget.

Øvre Otta

Partiene går inn for vern, men endelig avgjørelse tas av Stortinget. Etter planen skal saken behandles av Stortinget i mars neste år, men en ny regjering bestemmer selv når saken skal opp i Stortinget.

Rovdyr

Venstre vil prioritere rovdynene der det oppstår konflikt med husdyr. Regjeringsspartiene er uenige. Sannsynlig at dagens politikk blir videreført, men mye avhenger av hvilket parti som får miljøvernministeren.

Barskogvern

Senterpartiet vil nok hindre at nye områder blir vernet. Skogeierne får kanskje større erstatning?

Olje og gassutvinning

Snøhvit-feltet i Barentshavet blir neppe åpnet for olje- og gassutvinning. Sentrumspartiene vil begrense leting og utbygging av nye felt. Alle partiene har programfestet sin motstand mot oljeboring i Barentshavet. Derfor kan den planlagte leteboringen i Barentshavet Nord også bli stoppet.

Olje- og energidepartementet kan glemme planene om å gå over fra konsesjoner på leteboring til å auksjonere bort lete-tillatelsene.

Vel og jernbane

Under behandlingen av Norsk vei- og veitrafikkplan i Stortingets samferdselskomite foreslo Senterpartiet og Krf påplussninger på nærmere 15 milliarder

de kommende ti årene. Under behandlingen av Jernbaneplanen for samme periode foreslo de å øke investeringene med åtte milliarder.

Men påplussninger til minstepensjonister, kontantstøtte til småbarnsfamilier og økt satsning på helse står høyere på prioriteringslisten. Dermed kan sikring av skole- og rasutsatte veier bli det regjeringen ender opp med. Noe må de også gjøre med økonomien til NSB.

Økonomisk politikk

Alle partiene på Stortinget med unntak av Frp ønsker overgang til grønnere skatter. En stortingsmelding om oppfølging av Grønn Skattekomisjon er varslet. Dette er en av Venstres hjertesaker, og forskjellen med en ny regjering er sannsynligvis at det kommer flere forslag raskere. Men neppe i det omfang Venstre ønsker seg på grunn av uenighet om energipriser.

Klimaforhandlinger

Norges forhandlingsstrategi i klimaforhandlingene kan bli endret: — Vi vil gå gjennom mandatet for å se om det er godt nok, sa Kjell Magne Bondevik til Nationen etter valget. Ap-regjeringen ønsker at landene skal få forskjellige kvoter for utslipp, og at det skal være mulig å kjøpe utslippskvoter fra andre land.

En mulig løsning er at Norge «av praktiske årsaker» aksepterer at alle land blir pålagt like reduksjoner i Kyoto i desember, for deretter å forhandle videre om «differensiering» i senere forhandlingsrunder.

Gen-mat

Sentrumspartiene står for en restriktiv linje og vil følge opp miljøvernminister Thorbjørn Berntsens signal om å si nei til produkter med antibiotika-resistente gener. De vil også si nei til gen-modifiserte produkter som tåler sprøytemidler og er insekts-resistente. ■

Genøk i gang i Tromsø

Norsk institutt for gen-økologi (Genøk) er opprettet. Instituttet, som holder til i Tromsø, skal forske på skadevirkninger av genteknologi.

N&M Bulletin
SIRI LEHNE NILSEN

— For å bruke genteknologien trygt, må vi ha mer kunnskap om hva som kan gi negative konsekvenser for natur og mennesker, sier Terje Traavik, professor ved Universitetet i Tromsø. Han er en av seks forskere som står bak det nye instituttet.

Mye av forskningen vil dreie seg om overføring av gener mellom forskjellige arter, såkalt horisontal genoverføring.

— Målet er å hindre at uønsket gen-overføring skjer i forbindelse med bruk av genteknologi, sier Traavik.

Håper på sentrums-kameratene

Genøk skal holde hus i Tromsø, og ha lokaler på Universitetets område, nær Regionsykehuset og forskningsparken.

— Nærheten til forskningsmiljøene er viktig. Men vi skal

være et uavhengig forsknings- og kompetansesenter, sier Traavik.

Instituttet ble formelt opprettet sist i september. Foreløpig er finansieringen uklar, men Traavik håper på at sentrums-kameratene vil åpne lommeboka.

På tide

Traavik mener det var på høy tid at det ble opprettet et institutt som ser spesielt på mulige skadevirkninger av genteknologi. Han mener forskere som jobber med produksjonsrettet genteknologi ikke kan ivareta det aspektet fullt og helt.

— Forskere som bruker all sin kreativitet på å komme fram til et godt produkt, kan ikke samtidig være like kreative på potensielle problemer produktet kan føre med seg. Det blir som å kjøre på autostradaen i 200 kilometer i timen med bremsene på. De forskjellige miljøene må selvfølgelig samarbeide, men de bør ha sin egen identitet, sier han.

— Lite penger til negative sider

— I Norge ble det i fjor brukt rundt 700 millioner kroner til produktrettet bioteknologi. Det eneste forskningsprogrammet jeg vet om som tar for seg negative miljøvirkninger er Forskningsrådets satsing på 3–4 millioner, sier professor Terje Traavik ved Universitetet i Tromsø.

Han mener det burde satses betydelig mer på forskning på skadevirkninger.

Traavik får støtte av Viggo Mohr i Norges forskningsråd.

— Vi har oppfordret samtlige departementer til å bruke mer penger på dette området, sier han.

Mohr kan bekrefte at anslagsvis 700 millioner ble brukt til bioteknologisk forskning i Norge i fjor.

— En betydelig andel av dette - i alle fall halvparten - går til moderne genteknologi, sier Mohr, men presiserer at

tallene er høyst usikre.

— Vet du hvor mye som brukes til forskning på skadevirkninger?

— Nei, det har vi ikke tall for. Men det er en beskjeden andel, sier Mohr. Samtidig understreker han at det er viktig for Norge også å drive produktrettet forskning på genteknologi, som en «kunnskapsberedskap».

— Hvis alle land rundt oss begynner å bruke genmodifiserte organismer, er det viktig at norsk næringsliv har et godt kunnskapsgrunnlag.

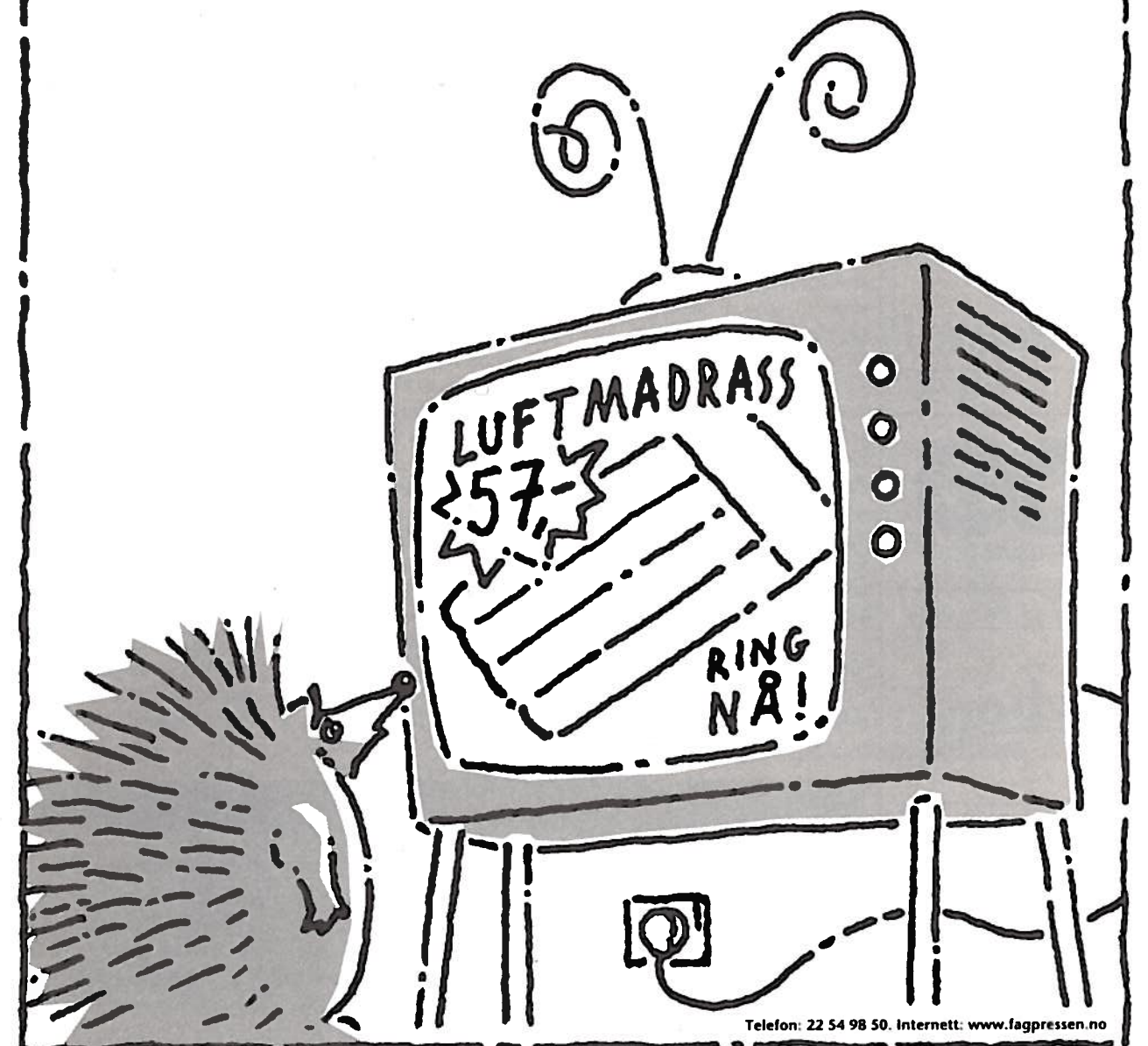
A/S Norske Shell

EXIDE

**Exide Sønnak AS
Molovelen 3, N-3190 Horten**

Exide Sønnak AS er medlem av den verdensomspennende Exide Group, en av verdens største produsenter av oppladbare batterier, med solide forsknings- og utviklingsressurser som vil være umulig for en enkelt bedrift å bære.

Bruker du opp reklamebudsjettet ditt på å treffe flere enn du har behov for?

fagpressen®

NORGES MEST TREFFSIKRE MEDIEKANAL

Dramatisk vær gir mindre mat

(IPS:) FNs organisasjon for ernæring og landbruk (FAO) er bekymret over virkningene som værphenomenet El Niño har på jordbruksproduksjonen i Latin-Amerika.

Intense regnskyl med store oversvømmelser, dramatiske stormer, vind og rekordhøye temperaturer og tørke opptrer stadig oftere.

Mest sårbare for klimændringer er foreløpig landene i Mellom-Amerika. Noen steder har man kommet heldig ut, som i Chile, hvor regnet har gjort vilkårene for korndyrking bedre. Det samme gjelder for Brasil og

Uruguay.

Men FAO frykter at hvis regnet fortsetter ut året, vil følgene totalt sett bli alvorlige fordi de høye temperaturene og oversvømmelsene vil redusere kornavlingene mot slutten av året.

Øst i Brasil er det allerede klart at kornavlingen er rammet. På Peru-kysten får man fine fruktavlinger på grunn av varmen, men mangelen på vann er merkbar. Både der, i Bolivia og Ecuador er det erklært unntakstilstand.

El Niño har sitt opphav i en uvanlig havstrøm i Stillehavet.

Ordet er ditt A/S

MELAND
KOMMUNE

Thor's Kemiske Fabrikker

— Bli grønn eller gå konk

— Kundene blir mer og mer miljøbevisste. Bedrifter som vil overleve, må omstille seg i dag. Det er budskapet til Alan Knight, miljøansvarlig i den britiske salgsgiganten B&Q. Selskapet samarbeider med Forest Stewardship Council (FSC) for å miljømerke alt trevirke selskapet selger.

N&M Bulletin
OLE P. PEDERSEN

Knight var nylig i Norge for å fortelle om B&Qs strategi på et møte i Norsk forum for tropisk skog. Her viste han til hvordan B&Q, som er en av Europas største kjeder hva gjelder salg av varer til hus og hjem (møbler, interiør, hagemøbler osv.), har tatt miljøet på alvor.

Og hva mer er: Knight er overbevist om at idet et stort selskap setter miljøkrav innen sin bransje, så endres konkurranse-situasjonen også for andre selskaper innen samme område. Tar ett stort firma miljøhensyn, vil ikke kundene akseptere at konkurrentene vender det døve øret til det grønne budskap.

Vannbasert maling blir krav
— Bare den mengden miljøinformasjon som spres i skolen,

er et sikkert tegn på at kundene i framtiden vil stille større krav; de som går på skole i dag har rett og slett større kunnskaper. Ta maling som et eksempel. Vi sier nå til våre produsenter at de må utvikle vannbasert maling. Om fem år kommer nemlig kundene til å kreve dette. Da nytter det ikke å begynne utviklingen om produktene om fem år. Det må skje nå, sier Knight.

Knight viser til problemene Shell havnet i da selskapet ønsket å dumpe plattformen Brent Spar. Bedrifter vil ikke ha råd til slike miljøskandaler, fordi publikum mister tilliten til firmaet.

Miljøsjefen har valgt å samarbeide med den uavhengige organisasjonen FSC for å få merket selskapets treprodukter, også fordi en uavhengig sertifisering gir større troverdighet hos kundene. B&Q har fjernet alle produsentbaserte miljø-

merker på sine varer, for at kundene ikke skal forvirres av tvilsom markedsføring.

FSC sertifiserer tømmer, og FSC-merket tømmer tilfredsstiller de krav miljøbevegelsen stiller til uttak av tømmer fra blant annet regnskog. Innen tre år skal alle treprodukter i B&Q enten være godkjent av FSC, eller være laget av resirkulert materiale.

Knight har ingen tall på hvordan B&Qs miljøatsing har gitt utslag i omsetningen, men viser til en anseelig mengde presseklipp som bevis på at satsingen i det minste ikke gjør noen skade.

— Kan ikke la kunden ta miljøansvaret

Miljøsjefen mener også det er galt av butikkene å skyve miljøvalget over på kunden.

— Spørsmålet om hva som er bra og dårlig regnskogsmateriale er for eksempel meget vanskelig. Kunden, som kanskje kjøper en ytterdør i sitt liv, kan ikke forventes å sette seg inn i problemstillingen. B&Q, som kjøper inn 75.000 dører i året, har et klart ansvar. Vi presenterer kunden for en løsning på problemet, sier Knight.

Som følge av at B&Q nå stiller krav til alle sine leverandører om at hogst og produksjon skal foregå i tråd med FSCs krav, har også B&Qs konkurrenter begynt å gjøre det samme. ■

Kalenderen

20. oktober:

Kurs om bioenergi fra skogen. Arr.: Bl.a. Energigården, tel. 61 33 60 90.

7.—8. oktober:

Nordisk bioenergikonferanse 1997. Arr.: Norsk bioenergiforening, 63 84 04 14.

20.-31. oktober:

Siste forhandlingsmøte om ny avtale under klimakonvensjonen, Bonn.

24.—25. oktober:

Seminar på Universitetet i Oslo: «Production and trade — environment and development». Arr.: Senter for utvikling og miljø, tlf. 22 85 89 19.

30.—31. oktober:

Bioenergi som lokal energikilde. Planlegging og bruk i kommuner og fylker. Arr.: Bl.a. Energigården, tlf. 61 33 60 90.

4.—5. november:

Fagseminar om kloakkrensing og slambehandling i Grimstad. Arr.: Høgskolen i Agder og Grimstad kommune, 37 25 04 26.

5. november:

Kurs om bioenergi fra skogen. Arr.: Bl.a. Energigården, tlf. 61 33 60 90.

Handelsstanden har liten peiling

Handelsstanden er ensidig opptatt av tilgjengelighet og parkeringsplasser. Den glemmer at de fleste kundene ikke kommer med bil.

N&M Bulletin
AUDUN GARBERG

Sivilingeniør og byplanlegger Gustav Nielsen tar livet av handelsstandens yndlingsmyte: At flere parkeringsplasser og fremkommelighet for bilen gir økt handel. Nielsen har på oppdrag av Miljøverndepartementet laget en grundig rapport om emnet.

— Folk betaler i dyre dommer for å dra til steder hvor det er trivelig. Handelen overfokuserer på tilgjengelighet, men det er miljøkvalitet byene mangler, sier Nielsen.

— Byene må legge restriksjoner på bruk av bil. Da blir de mer attraktive og antall besøkende øker. Da Bogstadveien overstengt for biltrafikk en lørdag i september var det så tettpakket med folk at man nesten ikke kom fram.

— Tredoblet antall gågater

— Er ikke markedet for gågater begrenset?

— København tredoblet antall gågater, og fikk tre ganger så mange folk i gågatene. Før hadde vi ikke Aker Brygge i Oslo. Nå er det stint av folk der,

og like fullt på Karl Johans gate. Det er lenge til vi når grensen for antall gågater.

Oslo og Bergen kan mange-doble antall gågater, mener Nielsen. I Trondheim er det først og fremst vedlikehold av gatene på vinterstid som må bli bedre.

— For mye synsing

Men Nielsen minner om at byutviklingen ikke bare skal skje på handelens premisser.

— Handelsstanden har fått påvirke utviklingen for mye. De har for dårlig innsikt i hva som skal til for å skape et godt bymiljø. De fleste gågater er etablert mot handelens vilje, men det er de som tjener mest på dem. Jeg har ennå til gode å se et godt gågateprosjekt bli tilbakeført til biltrafikk.

Ett av problemene er at alle er «eksperter» i trafikkspørsmål.

— Politikken baseres ofte på synsing. Det går politikk i sakene før ekspertisen får dem.

— Er det mulig for bysentrene å vinne tilbake kunder fra kjøpesentrene?

— På lang sikt tror jeg det, hvis bysentrene bli mer attraktive og ikke prøver å konkurrere på kjøpesentrenes premisser.

— Korte avstander, stort utvalg og finvær hele året gir vel kjøpesentrene et fortrinn?

— Undersøkelser viser at folk liker å gå når de handler. Handling er underholdning, og utvalget i de største kjøpesentrene er langt mindre enn i bysentrum. Været spiller selv-sagt en rolle. Men det er stor forskjell på å gå langs et oppvarmet fortau på Karl Johans gate, og å

vasse i snøhauger på torget i Trondheim.

— Skal være trivelig

På ett område har byene likevel noe å lære av kjøpesentrene: Det skal være trivelig å handle.

Rapporten «Handel, tilgjengelighet og bymiljø» er laget på oppdrag av Miljøvern-departementet og distribueres av Statens forurensningstilsyn. ■

Energiforsyningens Fellesorganisasjon

ivaretar fellesinteressene til kraft-selskapene og energiverkene i Norge. De 250 medlemsbedriftene – med nærmere 20 000 ansatte – har investert 200 milliarder kroner i anlegg for å produsere og fordele elektrisk kraft.

Telefon: 67 11 91 00

Telefaks: 67 11 91 10

Internett: <http://www.enfo.no>

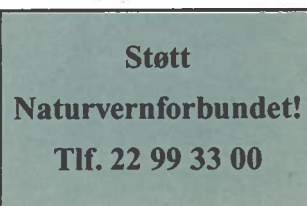
STELLER DU NOEN AV DISSE ?

Vi har det kraftfôret og utstyret du trenger.

Stikk innom Felleskjøpet - det lønner seg !

Felleskjøpet Østlandet
FK-butikken er åpen for alle !

Gode værmeldinger = mindre gift

Gode værmeldinger reduserer bruken av sprøytemidler, mener Planteforsk. 52 små værstasjoner over hele landet skal hjelpe bøndene. Resultatene fås per telefon eller internett.

N&M Bulletin
SIRI LEHNE NILSEN

— Behovet for å sprøyte mot sykdommer avhenger av temperatur, luftfuktighet og nedbør. Nøyaktige værmeldinger til bøndene kan derfor føre til en riktigere bruk av sprøytemidler, sier Håkon

Magnus hos Planteforsk.

Han sier at bruken av sprøytemidler har gått ned de siste årene, og antar at værmeldingene medvirket til det.

Prosjektet startet i 1988, og for to år siden var alle de 52 værstasjonene på plass. Nå jobber Planteforsk med å bedre måten å presentere og distribuere

værvarslerne på.

— Vi har rundt 350 faste brukere av tjenesten. De er inne daglig eller ukentlig. I tillegg kommer en del tilfeldige brukere.

Værstasjonene registrerer automatisk nedbørsmengder, temperaturen i jord og luft, luftfuktighet og bladfuktighet. Alt dette påvirker faren for at sopp eller insekter angriper avlingene.

— Ut fra dataene lager vi detaljerte varsler og gir råd om både vanning og sprøyting, sier Magnus. Han påpeker at samtidig som bruken av sprøytemidler reduseres, sparer bøndene penger. ■

225 000 dagsverk for indianerne

Operasjon dagsverk går av stabelen 23. oktober. Da vil nærmere en kvart million norsk skoleelever ta et felles skippertak for indianerne i Amazonas.

N&M Bulletin
JENS P. TOLDNÆS

«Utdanning til frigjøring» er mottoet til Operasjon Dagsverk (OD), som arrangeres hver høst. I år vil omlag 225 000 elever i ungdoms- og videregående skole gi en dags arbeid til støtte for indianerne i Sør-Amerika. Multiplisert med en daglønn på omlag 250 kroner blir det en anseelig sum penger til hjelp for Yanomami-, Waipi- og Tucano-indianerne. Alle de tre stammene lever i Amazonas.

— Innsamlingsresultatet varierer noe fra år til år, men ligger som regel rundt 25 millioner kroner, sier kampanjeleder Åshild Karevold, til N&M Bulletin. ■

Slutt på krangling

I fjor var OD-aksjonen til inntekt for Afghanistan omstridt og preget av krangel på grunn av Taliban-geriljaens framferd.

— Det var uheldig, men i år er det heldigvis ingen problemer. Dette er en aksjon alle er enige om, og vi har fått en mengde positive tilbakemeldinger, sier Karevold.

Førti frivillige

OD «varmer opp» før aksjonen med Internasjonal Uke som begynner 10. oktober. Da skal førti frivillige foredragsholdere besøke skoler landet rundt og motivere elevene for den store dugnaden 23. oktober. ■

Mindre sprøyting

(IPS:) Peruanske bønder har redusert bruken av sprøytemidler. Det har ført til mindre insektplager.

Tidligere brukte bøndene i byen Urquillos i Andesfjellene store mengder gift mot insekter. Midlene var dyre, og førte ifølge lokalbefolkningen til flere aborter og mer sykdom. Nå går bøndene inn for å gjenopprette den naturlige ballansen ved hjelp av gamle inka-teknikker. Etter to år uten sprøytemidler, har skadene gått ned med 12 prosent. Nå er midlene bare i bruk i nødstilfeller.

Utviklingsland bruker hvert år rundt to millioarder kroner på insektmidler. Men ofte vokser problemene med bruken. Årsaken er at giften ikke bare utrydder skadeinsektenes fiender. Dermed kan mindre plager bre seg og bli alvorligere enn de ellers ville ha blitt.

— Insektmidler er vanligvis ikke nødvendig, sier entomologen Fausto Cisneros ved Det internasjonale potetsenteret i Peru. ■

— Gå ut og verv!

Natur og Ungdom (NU) ser ut til å øke medlemstallet for første gang på syv år.

N&M Bulletin
KRISTIAN JAHRE

Organisasjonen vervet 530 nye medlemmer i løpet av én uke sist i september. Det utgjør 10 prosent av hele medlemsmassen. Vervingen har hittil konsentrert seg om Bergen og Trondheim.

— Vår oppskrift er å gå rett på folk og spørre om de vil bli medlem. Vi har bevisst unngått alle dikkedarer og finurligheter med å fortelle hvorfor de skal bli medlem hos oss, sier Alfred Fidjestøl, nestleder i NU.

Natur og Ungdom har stor gjennomstrømming av medlemmer. I snitt pleier organisasjonen å miste mellom 1 300 og 1 800 medlemmer i året, mens tilgangen av nye har vært noe mindre. Med den responsen NU har hatt på verving i høst, regner organisasjonen med øke medlemsstallet for første gang siden den grønne bølgen var på topp i 1991.

— Mange har tydelig lyst til å bli medlem. Det må bare være tilgjengelig nok. Det ser ut som flere nå synes det er greit å støtte en organisasjon kun økonomisk. Da må vi også gå ut på gata og fortelle folk at vi trenger dem, sier Fidjestøl.

Natur og Ungdom har lagt vekk nesten alt arbeid i sekretariatet for å prioritere verving. Nå går de løs på Oslo, og i løpet av kort tid håper de å ha vært innom de fleste steder hvor det ferdes mye ungdom.

— Miljøvernorganisasjoner er nødt til å ta vervearbeidet mer alvorlig. Skal vi få gjennomslag for de store grunnleggende samfunnsendringene, må vi bli større enn vi er i dag, sier Fidjestøl. ■

Såjord sårt savnet

Økologisk jordbruk stoppes av mangel på såjord.

N&M Bulletin
SIRI LEHNE NILSEN

— Med kunstgjødsel kan du så plantefrø i frakken din om du vil, og få et godt resultat. Økologiske grønnsaks- og urtedyrkere har større problemer. De er avhengig av jord som inneholder passelig med god næring for småplantene, forteller Liv Birkeland i Norsk senter for økologisk landbruk (Norskøk).

I dag er det så vanskelig å få fatt på godkjent økologisk jord, at mange gårdbrukere får dispensasjon til å bruke ikke-økologisk.

— En del bønder lager også sin egen såjord, og har gode erfaringer med det. Men plutselig et år kan de oppleve at plantene blir skrantne, sier Birkeland. Norskøk har nå satt i gang

arbeidet med å finne fram til god økologisk jord.

— Vi vil teste ut det som finnes på markedet, men ønsker i første rekke å utvikle metoder som gjør den enkelte produsent i stand til å lage såjord selv. Det er mye bedre enn å frakte økologisk jord langveisfra, sier Birkeland. Hun peker på at kommunene etter hvert blir pålagt å sortere ut organisk avfall. Det kan være en kjemperessurs som næringsrik kompost til økologiske gårdbrukere, mener hun. ■

Vil ikke ha øko-ost

Norske forbrukere kjøper minimalt med økologisk ost. NKL har de siste årene importert slik ost fra Danmark, men vil slutte hvis salget ikke tar seg opp, skriver Jordvett. ■

TOSHIBA svanemerkede kopimaskiner

FORHANDLERNETT:
DRAMMEN. TEL.: 32 21 20 20 - FAX: 32 21 20 45
GJØVIK. TEL.: 61 17 60 00 - FAX: 61 17 93 49
HAMAR. TEL.: 62 53 35 33 - FAX: 62 53 02 58
HAUGESUND. TEL.: 52 73 74 00 - FAX: 52 73 65 25
LILLEHAMMER. TEL.: 61 27 06 49 - FAX: 61 25 15 98

office

OSLO. TEL.: 22 89 70 40 - FAX: 22 89 70 28
OSLO VEST. TEL.: 22 55 10 30 - FAX: 22 55 18 40
STAVANGER. TEL.: 51 63 74 00 - FAX: 51 63 74 01
SKIEN. TEL.: 35 52 70 60 - FAX: 35 52 74 44
TRONDHEIM. TEL.: 73 82 93 00 - FAX: 73 82 93 01
TØNSBERG. TEL.: 33 30 85 30 - FAX: 33 31 47 87

Fiskere forgifter fugl

Sportsfiskere er skyld i at fugl i vårmarks-områder dør av blyforgiftning. I Sverige jobbes det for å fjerne bly i søkker og sluker. I Norge har man knapt hørt om problemet.

N&M Bulletin
KRISTIAN JAHRE

Fra før er det kjent at blyhagl fra jakt kan forgifte våtmarker. Det er derfor forbudt å bruke slik ammunisjon i og omkring sårbare områder.

Nå viser det seg at sportsfiskere også kan være ansvarlig for at fugler i vårmarksområder dør av akutt blyforgiftning. Såkalte splitthagl er årsaken. Splitthagl er små blyseekker med et hakk som klemmes rundt snøret.

Kastes etter bruk

— Splitthagl brukes erfaringsmessig bare en gang. Etter bruk kastes de som regel i vannet eller strandkanten. Med andre ord er de en forbruksvare, sier Øyvind Fjeldseth, fiskestellkonsulent i Norges Jeger- og Fiskeforbund.

Fjeldseth vet ikke hvor mye bly norske sportsfiskere kaster fra seg, men forteller at det selges mellom tre og fem tonn splitthagl i Danmark årlig. Han anslår tallet til å ligge på omtrent samme nivå i Norge.

Forveksler med stein

Faren ved splitthagl er at fugl forveksler det med stein og tar det opp i kråsen for å male opp maten. Resultatet kan bli akutt blyforgiftning.

— Dette er først og fremst et lokalt problem som vil oppstå rundt populære fiskeplasser. Det finnes ingen anslag på omfanget av problemet, men vi mottar fra tid til annen meldinger om at fugl har død av blyforurensning på denne måten. Mest utsatt er fugl rundt grunne fiskevann hvor det fiskes mye med meitemark. Men problemet er sannsynligvis ikke veldig stort, mener Fjeldseth.

— *Hva med alle blysluker og søkker som blir liggende på bunn?*

— De vil selvsagt forvitne med tida, men det er ikke det som anses som det største problemet med blyutslipp fra sportsfiske. Mengden er såpass liten. Bly som fisk får i seg kommer mer fra såkalt diffus forurensning, det vil si bly som finnes i nedbør og lignende, sier Fjeldseth.

Kjent i Sverige

I Sverige jobber Greenpeace med både grunneiere og myndigheter for å redusere sportsfiskernes blyutslipp. Hverken hos Statens forurensningstilsyn eller ved Direktoratet for naturforvaltning har N&M Bulletin greid å komme i kontakt med noen kan si noe om problemet i Norge. ■

Energi- og klimapolitikk en konsekvens av miljøpolitikk?

Gjennom lokalt engasjement og deltagelse i sentrale råd og utvalg har Naturvernforbundet en sterk posisjon i energi- og klimadebatten. Som Norges største landsdekkende miljøorganisasjon arbeider vi for energisparing og nye fornybare energikilder.

Vårt mål er at energi- og klimapolitikken skal være en konsekvens av miljøpolitikken. Størst gjennomslag oppnår vi ved engasjerte medlemmer og faglig dyktighet.

Støtt oss i arbeidet - bli medlem i Naturvernforbundet!

Personlig medlem: Kr. 250,- i året.

Navn:

Adresse:

Postnr.:

Poststed:

Telefon:

Underskrift: